

Človekov post za zemljo

Zemlja se hitro segreva. V zadnjih stoletjih, posebej pa še v zadnjih desetletjih, je temperatura ozračja poskočila zaradi človeškega delovanja. Učinek tople grede je pojem, s katerim se srečajo otroci v šoli, gledalci televizijskih oddaj in znanstveniki na svojih rednih srečanjih. Vreme ni več tema, o kateri se ljudje pogovarjamo takrat, ko hočemo izgubljati čas, ampak je postalo predmet zelo resnih in zaskrbljujočih pogovorov. Tudi vsemogočne ZDA, ki so z nekaterimi svojimi znanstveniki dokazovale, da ni resnih dokazov o segrevanju ozračja in - posledično - slabem vplivu tega pojava na zemljo in človeka, so se ob pustošenju orkana Katarina nad Novim Orleansom zbudile iz svoje zaverovanosti in počasi začele razmišljati o drugačnem odnosu do naše "vesoljske ladje", do zemlje.

Neizpodbitno dejstvo je, da se led na polarnih območjih hitro topi in polni oceane s sladko mrzlo vodo. Nekateri napovedi o posledicah, ki naj bi jih to prinašalo, so katastrofične. Ustavil naj bi se Zalivski tok, ki prinaša Evropi blage zime, zato naj bi se Stara dama soočila z novo ledeno dobo prav v času, ko bo preostali svet trpel zaradi prevelike vročine. Prav tako se topijo ledeniki, ne samo v Alpah, ampak veliko bolj očitno tudi na celotnem ekvatorialnem pasu Andov in na Kilimadžaru. Ledeniki so naravne shrambe vode, ki je sicer ni mogoče skladiščiti. V revnih državah ni nihče pripravljen na posledice tega pojava, komaj kdo se najde, ki bi zasledoval in študiral pojav. Dežele ekvatorialnega pasu so pač revne in nimajo nobene teže v svetovni politiki, same pa ne morejo ničesar ukreniti.

V Braziliji v zubljih ognja izginja največji zemeljski pragozd. Uklanjanje se širjenju prebivalstva, pridobivanju novih obdelovalnih površin, iskanju dragocenega lesa in gradnji infrastrukture (predvsem cest, mest in jezov). Ciklične suše in poplave opravijo ostalo, ko odnašajo rodovitno prst ... Drugod po svetu pa je pragozd praktično že izginil, a to pravzaprav nikogar ne gane, ker, kar je daleč od oči, je daleč od srca.

Domala vse puščave sveta se širijo in hitro rastejo. Podsaharska Afrika kronično trpi za lakoto, ki jo povzroča suša, zemlja pa ne more več prehraniti vsega prebivalstva. Revščina je tam nepopisna, umrljivost prav tako visoka kakor brezbriznost bogatega sveta. Očitno je, da se spreminja režim padavin v zmernem podnebnem pasu planeta. Vse daljšim obdobjem suše se pridružujejo kratka obdobja močnih padavin, ki povzročajo uničujoče poplave, ki odnašajo ceste in mostove, a tudi rodovitno zemljo v morje.

Lanska bera orkanov in tajfunov je bila rekordna. Morja še nikoli niso bila tako topla, kar je osnovni pogoj, da se pojavijo rušilne tropske nevihte ... O ozonski luknji skoraj ne kaže izgubljati besed.

Naštevaje teh nekaj svetovnih pojavov je zadosti, da utemeljeno trdimo, da ima človeštvo ekološki problem, ki ne bo prizanesel nikomur, saj ne spoštuje političnih ali kontinentalnih meja. Ekološki problem je in bo problem preživetja človeštva. Ker nihče ne more ubežati problemu in ker nihče ni varen pred njim, bo človeštvo prisiljeno k solidarnosti in skupnemu reševanju nastalih naravnih groženj. Če je doslej prevladovala državna sebičnost, pa je sedaj potrebna sprememba mišljenja, ki

bo iskrena in trajna. Poštenost pri reševanju najbolj nujnih ekoloških vprašanj terja, da se bremena pravično razdelijo ... že samo ta poved nakazuje, da je rešljivost tega problema več kot le tehnična ali politična. Potrebno bi bilo soočenje z vzroki ekoloških problemov in z rešitvami, ki se nahajajo v človeku samem in so zato moralnega značaja.

Moralni značaj vzrokov ekoloških problemov

Ko se je pred več kot dvesto leti z ukrotiljivo pare začela industrijska revolucija, ljudje še nismo poznali vseh razsežnosti našega vpliva na okolje. Čeprav so že prve kulture, ki so v rodovitnem polmesecu namakale zemljo, propadle zaradi salinizacije prsti, ki jo je povzročilo namakanje, pa so bili ti pojavi tako omejeni, da niso imeli večjega vpliva na planetarni potek vremena. V rimskem času je bila Severna Afrika znana kot žitnica cesarstva, danes pa ne more preživljati niti sebe, kaj šele, da bi izvažala žita. Sahara je bila še pred dvesto tisočletjem daleč od Evrope. Šele skupna vsota strojne proizvodnje in hitrega povečanja svetovnega prebivalstva sta povzročili vidno segrevanje ozračja in vse ekološke probleme, ki jih imamo. Segrevanje ozračja je zadnja posledica našega delovanja, prva vidna posledica človeške industrijske dejavnosti je bila zastrupitev potočkov in rek, ki so tekle mimo industrijskih obratov. Odplake mest so se izlivala v reke brez vsakega čiščenja, kakor so to delali ljudje do tedaj. Količina in strupenost pa sta se tako povečali, da so mnogi potoki postali mastne in negibne sluzi, v katerih življenje ni bilo mogoče. Pod pritiskom ekološko osveščene javnosti in strank zelenih so mnoge bogate države sprejele stroge zakone in tako omogočile očiščenje voda, v katera se počasi vrača življenje. "Ekološkost" proizvodnje še danes velja za luksuz bogatih držav z napredno tehnologijo. Gospodarstvo je spoznalo, da je umazati lahko, očistiti pa

težko, zato se izogiba sprejeti bremena ekoloških stroškov. Odkar so bogate dežele poosttrile ekološko zakonodajo, podjetja selijo svojo "umazano proizvodnjo" z zastarelo tehnologijo v tretji svet in tam nadaljujejo, česar doma ne smejo. Če je Evropa uspela vzpostaviti t. i. "čisto tehnologijo" in proizvaja npr. avtomobile, ki manj onesnažujejo kot nekoč, pa evropske tovarne avtomobilov še naprej onesnažujejo na Kitajskem, v Indiji in drugod po svetu. Mnoge države v razvoju mirno prenašajo ekološko ceno svojega razvoja, saj bi sicer nikoli ne zmanjšale zaostanka, ki ga imajo za razvitim svetom. Očitno je, da nikogar ne briga, da ekološke katastrofe ne poznajo političnih meja in da smo vsi na isti zemlji in bo torej trpelo vse človeštvo.

Če sprejmemo, da človek na začetku industrijske dobe ni vedel, kakšne bodo posledice njegovega delovanja, pa tega danes tega stališča ne moremo več zagovarjati. Dobro vemo, da gospodarsko udejstvovanje človeka pušča globoke sledi v okolju. Mnogokrat je človekov poseg tako uničevalen, da spremeni prej zeleno pokrajino v čisto puščavo. Zato je nerazumno, da se v imenu napredka, ki največkrat ni nič drugega kot maska za pohlep po dobičku, sprenevedamo in dopuščamo, da se ta norost nadaljuje.

Pohlep po dobičku, premoženju in moči ni gospodarska, ampak moralna kategorija. Lakomnost je za apostola Pavla največje družbeno zlo. V pismu Timoteju piše: "*Ničesar namreč nismo prinesli na svet, zato tudi ne moremo ničesar odnesti. Bodimo torej zadovoljni s tem, da imamo živež in obleko. Tisti pa, ki hočejo obogateti, padajo v skušnjava in zanko, to je v mnoge nespametne in škodljive želje, ki ljudi pogrezajo v pogubo in uničenje. Korenina vsega zla je namreč pohlep po denarju*" (1 Tim 6, 7-10).¹ Pohlepa ne smemo zamenjevati s podjetnostjo in iznajdljivostjo, ki sta motor vsakega gospodarskega in človeškega zemeljskega napredka. Pohlep je po svojem

bistvu nekaj nerazumnega, ker posvečuje vsako sredstvo za doseg enega samega cilja: osebno bogatenje. Žrtvovanje lastne vesti in moralnih norm na oltar pridobivanja bogastva nista pojav sedanjega ali industrijskega časa. Človeška ranjena narava je zaznamovana s tem grehom že od izvirnega greha, danes sta nova le globalna razsežnost in velikost tega pojava. Tehnična sposobnost človeštva pogosto služi tudi kot mnogokratnik pohlepa. Osebna spretnost, združena z nespoštovanjem pravnega in moralnega reda omogoča posameznikom, da obogatijo preko vsake razumne mere.

Pohlep se ne more prav razmahniti tam, kjer se spoštuje zakon in nravni red. Nravni red je v modernem svetu postavljen pod vprašaj, saj ni države, ki bi lahko s svojim pravnim redom ukazala poštenost in pravičnost. Nravni red potrebuje "višjo silo". Najbolj trden temelj moralnega življenja je vsekakor vera v Boga, Stvarnika in pravičnega sodnika, ki dobro plačuje in hudo kaznuje. Strah pred kaznijo je namreč za največ ljudi pravi razlog za moralnost, le malokdo doseže stopnjo moralne zrelosti, ki se odlikuje po tem, da človek ravna prav, ker je tako prav.² Pohlep nagiba mogočne, da načnejo tudi pozitivni pravni red, in sicer tako, da zahtevajo izpolnjevanje državnih zakonov od drugih, sami pa iščejo načine, kako bi ostali nad zakoni in postali tako na nek način nedotakljivi. Demokracija, ki *de facto* omogoča kaj takega, ne zasluži več svojega častnega imena, ker krši enega od svojih temeljnih principov, enakost vseh pred zakonom. Za bogastvo, ki prinaša privilegije in moč, je marsikdo pripravljen "prodati svojo dušo". V primeru ekologije pa brezobzirno nalaga na ramena vseh bitko za preživetje, ker se narava dviga proti človeku in ga lahko tudi uniči.

V tej luči se postavlja samo po sebi vprašanje "zakaj naj bi bil Američan upravičen do sto in tisočkrat večje porabe energije kakor

reven človek v tretjem svetu?". Bogate dežele sveta nesorazmerno veliko bolj onesnažujejo kakor nerazviti svet, kjer je večina prebivalstva. Indija, Kitajska in Brazilija se hitro razvijajo in prav tako hitro pridružujejo skupini največjih uničevalcev okolja. To dejstvo, da najbolj mogočne države sveta najbolj onesnažujejo, predstavlja veliko oviro pri reševanju vprašanja. Na prvi pogled izgleda, da bi se morale marsikdaj odpovedati svoji industrijski prednosti, če bi hotele uveljavljati spoštovanje do okolja. Tega pa (še) nočejo storiti. Onesnaževanje in poraba energije sta kot dvojčka, ki gresta z roko v roko skozi čas. Kitajska je postala v nekaj letih prava požiralka energije. Njen hiter industrijski razvoj zahteva čedalje več elektrike, kar je eden od trajnih vzrokov za dvig cen nafte.

Drugi moralni vzrok ekološkega pomena je brezvestnost oz. sebičnost, ki se napaja v pohlepu. Sebičnost ni samo osebna, ampak je lahko tudi narodna oz. državna. Iz zgoraj omenjenega primera vidimo, da se v političnih pogajanjih za reševanje vprašanja, ki nas zaposluje, pogosto pojavi preprosta sebičnost, ki se skriva v t. i. "interesih". Interes je mogočen gospodarski in političen motor. Poleg upravičenih interesov (npr. varovanje narodnega premoženja in kulturne dediščine) pa poznamo tudi krivične interese, ki zastrupljajo odnose, ker so največkrat tajni ali pa vsaj zamolčani pred drugimi, ker se zagovorniki takih interesov dobro zavedajo odpora, ki bi ga jasnost rodila. Krivičen je interes takrat, ko je jasno, da prinaša blagostanje samo nekaterim na račun mnogih. V interesu proizvajalcev in porabnikov tekočih goriv je, da jih ne zmanjka. Krivično pa je, da dežele, kjer so nahajališča, od tega bogastva nimajo primernih prihodkov. Z nekaj milijoni dolarjev je mogoče, npr. v revni Nigeriji, podkupiti mnoge politike, ki v svoji brezvestnosti sodelujejo pri ropanju lastne dežele in prebivalstva. Milijardni dobički naftnih družb pa ko-

ristijo le-tem. Tako se podjetja, ki obrnejo več denarja kot marsikatera država, izognejo odgovornosti in napravljajo gospodarstvo za samo sebi namen.

Brezobzirno izkoriščanje naravnih bogastev za zadostitev pravih in umetnih potreb svetovnega gospodarstva resnično priča, da v ozadju take norosti ni gospodarski interes, ki služi človeku, ampak ideologija, ki je podredila glavno dogajanje sveta interesom moči. Po moči hlepijo države, podjetja, društva in posamezniki. Izgleda, kakor da bi svet neprestano stal pred podobno skušnjava kakor Jezus, ko mu hudič ponudi vsa kraljestva tega sveta in njihovo slavo (prim. Mt 4, 7-11). Očitno pa postaja tudi, da se je le Jezus, kljub dolgemu postu, znal odpovedati taki skušnjavi. Ljudje, državni voditelji in drugi pa tej skušnjavi zlahka podležejo. Ni hotel le Hitler obvladati celega sveta, poskusil je tudi komunizem, zdaj je očitno na vrsti kapitalizem ...

Moralne korenine rešitev ekoloških problemov

Reševanje ekoloških planetarnih problemov bo veliko težje, kakor je bilo očiščenje posamezne reke, ki je bila nekoč onesnažena. Onesnaženje je problem mnogih posameznikov, gospodarskih subjektov, držav in celo kontinentov. Nihče torej ne more sam premagati ekoloških problemov, zato zahteva odgovor na te probleme pošteno planetarno solidarnost. "V slogi je moč!" pravi pregovor. Solidarnost dobiva prav v zavesti, da smo na istem planetu in da nimamo več kam pobegniti, svojo novo dimenzijo. Če je bilo nekoč pojmovanje solidarnosti omejeno na neko razdeljevanje dobrin, pa se nam kaže sedaj kot sila, ki združuje ljudi v delu za ohranitev našega planeta. Solidarnost zahteva tudi pravičnost, zato bomo kristjani med tistimi, ki bodo zagovarjali, da mora bogatejši nositi sorazmerno večji delež bremena. V primeru, ki nas zaposluje, toliko bolj, kolikor več so bo-

gate države bolj in dlje onesnaževale kakor države v razvoju.³ Samo "skupaj" bo mogoče zadovoljivo reševati ekološke probleme. Vsi vemo, kako težavno je pristno in nesebično sodelovanje med državami, ki so vpete v ozkost lastnih interesov oz. interesov lobijev, ki jih zastopajo. Prevlada ekonomske miselnosti je tako močna, da vse ostale dimenzije človeškega bivanja: družina, kultura, vera, ipd. ne morejo izenačiti tehtnice. Ekonomski argumenti so najmočnejši tudi takrat, ko je očitno, da ne gre za skupno dobro, ampak za interese posamezne skupine ali celo podjetja. Vendar ne bo šlo drugače, kakor da "vsemogočni ekonomiji" vzamemo nekoliko teže in prerazporedimo pomembnost stvari. Potrebno bo premisliti in spremeniti tudi način sodelovanja med narodi in oblikovati primerne mednarodne organizme, ki bodo imeli tudi dejansko moč, da ukrepajo brez predolгих ali neskončnih dogovarjanj. Usoda Kjotskega sporazuma nas opozarja, da se nekaterim problem še ne zdi tako pereč, da bi ga hoteli že sedaj reševati.

Drugi temelj reševanja ekoloških problemov pa je odpoved. Človek se bo moral kmalu odpovedati mnogim stvarim, ki jih lahko naredi, a so škodljive. Posebno v bioetiki poteka zelo vroča debata, ali smemo vse, kar moremo, pri ekološki problematiki pa to ni več vprašanje. Očitno je, da ne smemo vsega, kar tehnično zmoremo, ker so posledice resnično uničujoče za okolje in posledično za človeka. Ker pa smo sposobni narediti, se moramo prostovoljno odpovedati določenim dejavnostim. Odpoved pa, čeprav nujna, ni priljubljena stvar. Zategovanja pasu se vsi bojimo, posebno ker se mnogokrat za takimi zahtevami skrivajo tudi krivice, ko bogatini nalagajo drugim bremena, sami pa se jih niti ne dotaknejo. Ob taki slutnji se nižji sloji nočejo odpovedati svojim skromnim užitkom, ki pa zaradi množičnosti postanejo veliki. Usoda gospodarskih in zdravstvenih reform po svetu je po-

dobna. Politiki, ki se bojijo za svoja mesta, prelagajo nepriljubljene odločitve drug na drugega in s tem dovolijo problemom, da postanejo "krize". Ko je Thatcherjeva spreminjala Veliko Britanijo, se je morala soočiti z dolgimi stavkami t. i. "trdnjav socialne države". Svoje nadimek "železna dama" si je priborila prav s svojo nepopustljivostjo. Ko pa se soočamo s stvarjo, ki jo lahko rešimo le skupaj in to moremo storiti le na podlagi resne in trajne, pa tudi svobodne odpovedi, pa je svet pred veliko večjim problemom, kakor bi rad bil. Jasno je, da tu ne more biti prisile, ampak le prepričevanje.

Očitno je, da je edina resna prisila, ki bi človeštvo nagnila k taki odpovedi, prav prob-

lem sam. Ko bomo vsi občutili in plačevali posledice naravnih nesreč, ki izhajajo iz učinkata tople grede, takrat in šele takrat bodo države silile svoje državljane k ukrepom, ki bodo odpravljale vzroke. Tudi če bi sedaj odpravili vse vzroke tega pojava, bi se zemlja ne ohladila v enem letu. Koliko časa bi bilo za kaj takega potrebno, ne vemo. Zato zahteva reševanje ekoloških vprašanj potrpežljivost.

"Potrpežljivost je božja mast" in sv. Terenzija Velika pravi, da "potrpežljivost vse doseže", ljudska modrost pa hudomušno dodaja, da je "revež pa tisti, ki se z njo maže". Potrpežljivost zahteva vztrajnost, zahteva pa tudi vdano prenašanje težav, ki včasih lahko postanejo neznosno breme. Človeštvo bo potre-

Z. Arnsšek: Sel, 1995, žgana glina, v. 22 cm.

bovalo za omilitev ali popravo svojega slabega vpliva na okolje veliko časa, dela, napora in včasih bo potrebno preko vsake mere vztrajati, da ne bomo posegli po stvareh, ki so nam dajale določene udobnosti, a so uničevale naš planet. Brez potrpežljivosti, brez priznanja, da rezultatov ni mogoče doseči od danes do jutri, ekoloških vprašanj ne bomo rešili. Dejstvo je, da danes nimamo te drže. Za naš čas je značilna "veleblagovniška miselnost". V supermarketu dobimo vse, kar mislimo, da potrebujemo, takoj in v mnogih količinah. Iz teh nakupovalnih središč pa se širi miselnost, da je mogoče tudi druge stvari dobiti po isti logiki. Predvsem se motimo takrat, ko gre za dobrine, ki temeljijo na medčloveških odnosih, in za duhovne dobrine. Ekologija pa nas spominja, da je tudi v materialnem svetu potrebno potrpeti oz. počakati, da se pokažejo sadovi našega prizadevanja.

Onesnaževanje nas postavlja tudi pred izzive, ki bodo zahtevali pogum, da se jih lotimo in začnemo reševati. Potrebno bo hoditi po poteh, ki jih še ne poznamo, potrebno bo predlagati rešitve, ki bodo drzne in nove, morda tudi nore. Ko so po znamenitem 11. septembru za tri dni prepovedali polete vseh letal na vzhodnem območju Severne Amerike in se je posledično po vsem svetu zmanjšal letalski promet, so meteorologi lahko izračunali vpliv zračnega prometa na ozračje. Spoznali so, da je bil razpon temperature v ozračju brez letal veliko večji, kakor sedaj, ko aeroplani puščajo za seboj tančico zmrznjenih, skoraj nevidnih kapelj, ki delujejo kot odeja nad zemljo in jo ogrevajo tudi ponoči. Ali ne bi bilo torej smiselno, da bi vsa letala en dan v tednu počivala? Ali ne bi bilo prav tako smiselno, da bi bil vsak teden en dan počitka za vse avtomobilske prevoze? Ali si ne zasluži tudi zemlja en dan počitka? Trditev, da je kaj takega nemogoče, se mi ne zdi upravičena, ker nam nič ne preprečuje, da ne bi prisilili letalskega prometa k mirovanju, razen eko-

nomski interesi. Prav v času, ko se po Evropi uničuje še zadnji veliki krščanski mejnik "nedeljski počitek", bi veljalo razmisliti, ali ne bi bilo potrebno prav zaradi zemlje, zaradi reševanja ekoloških vprašanj, nedeljo znova "poostriti" in uvesti dejansko "dan brez avtomobila" ali brez prevoznih sredstev v zraku, na zemlji in na vodi. Za en dan bi morali hoditi vsi peš, kar pomeni, da bi prostovoljno in za en dan naš življenjski prostor znova skrbili. Spremembe, ki bi jih taka odločitev prinesla s seboj, bi bile pomembne ne samo za naravo, ampak tudi za sožitje ljudi. Mesta in vasi bi zaživele drugačno kvaliteto. Sprehodi in sosedje bi znova postali pomembni. Vem, da je predlog utopičen, a kljub temu se mi zdi dobro, da neobremenjeno o tem in še mnogih drugih takih predlogih razmišljamo. Počival je Bog, počival naj bi enkrat v tednu tudi človek, sedaj pa se mora od nas oddahiniti tudi zemlja.

Sklep

Ekološki problemi so preprosto tu in nemogoče jih je zanikati. Danes že vemo, da nekatere lahko popravimo, druge bomo morali prenašati, tretje bomo povzročali na novo. Vendar je tu tudi zavest, da smo sami odgovorni za našo vesoljsko plovilo, naš droben, a lep, moder planet. Najprej je človeštvo poskušalo reševati ekološka vprašanja v dimenziji "popraviti, a se ničemur odpovedati". Sedaj spoznavamo, da kaj takega ni mogoče. Brez odpovedi, brez potrpežljivosti, brez solidarnosti in brez poguma ne bo šlo. Vse štiri kategorije spadajo k moralnosti človeka, to je področju, kjer človek sprejema svobodne odločitve. Zloraba svobode je greh. Ekološka problematika je verjetno le eden od strukturalnih grehov, ki jih omenja Katekizem katoliške Cerkve (prim. CEC 1869), ko osebno omenja soodgovornost pri grehih drugega. O strukturnem grehu govorimo takrat, ko se učinek mnogih osebnih grehov "osamosvoji", ko se zlo

dogaja brez novega sodelovanja oseb, kakor samo od sebe in ko ga lahko premagamo le s skupnim in dolgotrajnim naporom. Vsaka trajna družbena krivica, na katero se tako rekoč navadimo in se naučimo živeti z njo, je strukturni ali družbeni greh. Ekološki problemi se sedaj napajajo že sami od sebe. Vsakič, ko vžgemo motor svojega avta, prispevamo majhen gramček onesnaževanja in pomagamo ogrevati zemljo. Potrebujemo torej množično spreobrnjenje naše miselnosti in delovanja, da bomo povečali možnosti, da obstanemo na planetu, ki nas preživlja. Spreobrnjenje je verska kategorija. Pri spreobrnjenju gre v začetku za držo. Pred spreobrnjenjem človek živi mimo ali pa zanika obstoj Boga in njegovo očetovsko ljubezen. Po njem pa jemlje oboje resno in po tej ljubezni in spoznanju uravnava svoje življenje. Cerkev predstavlja spreobrnjenje kot trajanje, saj človek na zemlji vedno ohrani svojo sposobnost, da znova zanika Boga in njegovo dobroto. Spreobrnjenje ni samo zunanja sprememba načina življenja, predvsem je sprememba, ki se zgodi v srcu, na ravni celotne osebnosti. Tudi pri ekoloških vprašanjih ne bo zadostovala zunanja sprememba, za resno soočenje s problemom je potreben drugačen odnos do stvari. Zdi se mi, da bomo morali najprej premisliti naš odnos do tehnike, ki deluje kot mnogokratnik naših telesnih sposobnosti in naših želja. Tehnika je tista, ki množico ljudi spremeni v nadpovprečno veliko grožnjo okolju. Zloraba ali pa nezmerna uporaba pa sta tisti dve dimenziji, ki morata zanimati vsakogar, ki si prizadeva za dobro.

Nekateri se v svoji vnemi za čisti zrak, vodo in zemljo spuščajo iz ene skrajnosti v drugo. Zemljo začnejo pojmovati kot "mati" in "boginjo" in imajo prav religiozen odnos do nje. Že judovstvo, še bolj pa krščanstvo, je tako mitologiziranje zavračalo. Obe verstvi pa sta ohranili prisposodbo dobrega gospodarja, ko sta učili, kakšen odnos naj gojimo do narave. Dober gospodar skrbi, da se mu pre-

moženje večja, pri tem pa pazi, da ne poškoduje "proizvodnih sredstev". Ko govorimo o naravi, je le-ta istočasno naše premoženje in naše proizvodno sredstvo, zato se skrb zanjo ne more skriti na "daj mi, kar potrebujem", ampak moramo do nje gojiti podoben odnos, kakor ga zahteva od nas domovina. Ljubiti zemljo pomeni, da smo dobri gospodarji in da je ne posiljujemo s svojimi predstavami in posegi preko vsake razumne mere. Pri tem pa nam bo osebna vera v veliko pomoč.

Prostovoljen post, ki je prisoten v vsakem verstvu, bo potreben tudi takrat, ko govorimo o odnosu do stvari, predvsem do zemlje zunaj vsake religiozne dimenzije. Brez posta, brez odpovedi, človeštvo ne bo rešilo ekoloških problemov, ampak ga bodo onesnaženje ali vremenske spremembe prisilile, da bo omejil svojo porabo, ali povedano drugače, zemlja ga bo "prisilila", da se bo postil. Možnost, da bi nas okoliščine, ki smo jih sami povzročili, prisilile, da bomo živeli bolj skromno, ni priporočljiva, ker bo človek izgubil mnogo avtonomije in svobode, s katero ta hip razpolaga. Izguba svobode pa spremeni človeka v karikaturu samega sebe ali pa v sužnja nekoga ali nečesa, kar je proti njegovemu lastnemu dostojanstvu. Tako kot nam ni dovoljeno, da bi za kanček varnosti smeli žrtvovati svobodo, tako ni prav, da zaostrimo vprašanja preživetja človeštva do te mere, da ne bomo imeli nobenega drugega izhoda več, kakor ustaviti stroje. Post je šola svobode, če je prostovoljen. Če je prisiljen, postane le še eno sredstvo zaslužnjevanja in nesreče.

1. Prim. Andrej Marko Poznič, *Lakomnost v naši družbi*, v: *Tretji dan 4/5*, Ljubljana, Društvo SKAM, 2004, 46-53.
2. Prim. Roman Globokar, *Vzgoja za odgovorno samostojnost*, v: *Zbornik Nikodemovih večerov, Prej Nevzgojeni zdaj zasvojeni*, Ljubljana, Društvo SKAM, 2005, 21 sl.
3. Prim. Marciano Vidal, *Para comprender la Solidaridad*, Editorila Verbo Divino, 1996, 79 sl.